

seguit d'estadístiques de la situació econòmica de la Girona del segle XVIII), amb un encapçalament, on indiquen el contingut, la contextualització i la transcripció, els quals abasten l'arc temporal comprès entre la Guerra de Successió i la Guerra Gran, ens permeten, com suggereixen els autors, copsar els aspectes més rellevants —de caire econòmic: pervivència d'una estructura gairebé feudal i influència minsa de les idees il·lustrades—, que fan que el creixement de la ciutat de Girona sigui modest si el comparem amb el d'altres indrets de Catalunya.

En definitiva, les tres propostes ens apropen al coneixement particular d'una ciutat (civil) i d'uns homes (eclesiàstics) immersos en ple segle de les llums i ens suggereixen la necessitat d'aprofundir en l'estudi rigorós dels diferents aspectes que conformen l'àmbit i l'entorn de les persones, les quals sovint tendeixen a generalitzacions i tòpics, com els que citaven a l'inici d'aquest escrit.

JOSEP ALAVEDRA I BOSCH

RAMON ARNABAT (2002). *Verds i blancs: El Trienni Liberal a Reus i al Baix Camp (1820-1823)*. Reus: Associació d'Estudis Reusencs. (XIV Beca de Recerca Premi Memorial Josep M. Prous i Vila, 2000)

Ramon Arnabat va publicar l'any 2001 —a partir de la seva tesi doctoral— el llibre *La revolució de 1820 i el*

Trienni Liberal a Catalunya (Eumo), que aportava una visió nova i renovadora del període: enfront de les velles visions que pressuposaven en uns casos que la revolució liberal espanyola fou molt moderada en comparació amb les europees i, en d'altres, que els catalans s'havien involucrat poc en una revolució *espanyola*, Arnabat conclouia el seu treball assegurant que l'«empremta» del Trienni «restarà viva a la societat catalana i espanyola al llarg dels segles XIX i XX. Al cap i a la fi, no es va convertir l'himne de Riego en l'himne de la llibertat?». I no es tractava d'una reflexió especulativa, sinó que la conclusió se sustentava en un aparell documental important i també en el fet d'haver treballat el període durant molts anys *a peu d'obra* en el marc de la història local, especialment del Penedès.

Ara Arnabat ens ofereix el camí a l'inrevés, tornant novament a la història local, tot i que en un marc diferent al que per a ell és més habitual, ja que analitza Reus i la seva comarca, el Baix Camp. *Verds i blancs* (*verd* pel color de les escarapel·les liberals i *blanc* per la bandera dels borbons absolutistes) analitza la revolució liberal al Baix Camp durant el Trienni, i també revolucionaris i contrarevolucionaris. Sens dubte, es tracta d'una obra *clàssica* d'història local: d'una banda, perquè explica amb detall aspectes tan locals com ara la rivalitat Reus-Tarragona, començant ja per la *baralla* de qui foren els primers en donar suport a Riego el 1820. I de l'altra, perquè, tot i que treballa amb documentació i bibliografia abundant, només esbossa el marc internacional, espanyol i,

fins i tot, català, remetent-nos a la seva obra de 2001. En aquest sentit, es podria dir que *Verds i blancs* simplement reitera el que ja va afirmar de manera general sobre Catalunya el mateix Arnabat, ja que, a partir dels grans capítols de la seva obra de 2001, es limita a documentar minuciosament les seves tesis sobre el Trienni a Catalunya en un marc geogràfic més reduït.

Però, realment es tracta d'una reiteració? Sincerament, no ho crec així. Ja he dit que el llibre posava de manifest la inconsistència de gran part dels tòpics i de les velles visions de la revolució liberal a Espanya i a Catalunya. Des de les tesis procedents del regeneracionisme que negaven l'existència d'una revolució liberal a Espanya perquè creien que, a diferència de la França de 1789, a Espanya no existien encara burgesos ni hi havia hagut moviments antisenyorials, fins a les de l'actual «història oficial» catalana, que, quan parla del segle XIX a Catalunya, passa de puntetes sobre el mig segle de la revolució liberal espanyola per saltar immediatament a la Renaixença, perquè no vol admetre que a la primera meitat del segle XIX una part important dels catalans estava més interessada en la defensa de la nació *liberal* espanyola que en l'encara poc plantejada nació *etnicolingüística* catalana. I per no voler admetre, a més, que aquells catalans liberals preferissin fer la defensa pública del liberalisme en castellà —tot i que ho compaginassin amb proclames en català que, per exemple, des de Reus s'enviaven als pobles del Baix Camp—, possiblement perquè, com que la majoria de fullets i escrits li-

berals estaven escrits en castellà, van tendir, durant aquells anys, a idealitzar equívocament el castellà com *la llengua del progrés*. En definitiva, la renovació que plantejava el llibre d'Arnabat de 2001 era excessiva per quedar prou documentada i justificada en una obra general. Per això, crec que *Verds i blancs* no és simplement una obra d'història local, sinó un treball que complementa de manera fonamental l'arraconament de les velles visions que es plantejava a *La revolució de 1820*.

Així doncs, a *Verds i blancs* Arnabat analitza en detall la manera com els catalans liberals van participar activament en el triomf de la revolució liberal espanyola. Com assenyalaven en les seves proclames, el març de 1820 els reusencs liberals enarboraren «el estandarte de la independencia nacional» i proclamaren «la sabia Constitución de la monarquía española» (p. 24), amb la qual cosa —segons l'ajuntament constitucional de Reus— «el pueblo español [...] marcha ya fiera y majestuosamente a la restauración de su patria» (p. 25). Una Constitució que, com afirma Arnabat, era «molt més democràtica que d'altres que regien durant el primer terç del segle XIX a Europa» (p. 29). I és que, de fet, l'any 1820 dos terços d'Europa vivien sota l'absolutisme, i els pocs Estats liberals com ara França o Gran Bretanya tenien una cambra alta de pars i lords hereditaris, i una cambra baixa elegida per sufragi censatari que permetia la participació política només a les classes altes, mentre que la *Pepa* establia un règim polític amb una sola cambra elegida per sufragi universal masculí, cosa que —a judici del *blanc*

rector d'Alforja— només podia ser desitjat «pels ateïstes, materialistes, franc-maçons y homes amants de la impietat, llibertinatge y sens Religió» (p. 29).

Arnabat estudia la composició políticsocial dels ajuntaments de Reus durant el període de 1820-1823 i de les diputacions de Catalunya i —a partir de la divisió de Catalunya, el 1822, en quatre províncies—Tarragona, les eleccions a corts, l'organització de la Milícia Nacional i de la Societat Patriòtica —a l'estil dels *clubs* francesos—, les obres de teatre *patriòtiques* i l'edició de diaris liberals com ara *Diana constitucional, política y mercantil de la villa de Reus*. I, gràcies a la «lupa» de la història local, podem conèixer el procés revolucionari liberal espanyol amb més exactitud de la que s'acostuma en les síntesis generals: per exemple, podem saber fins a quin punt es va materialitzar o no el sufragi universal masculí de la Constitució de Cadis, que —com el de la jacobina de 1793— tenia el filtre de ser indirecte. I, igualment, podem comprovar que la divisió en quatre províncies no fou imposada per *Madrid*, sinó per l'interès de gran part de la burgesia local catalana de tenir un centre de poder més pròxim que Barcelona: així, la diputació de Tarragona definia com a «restos góticos [...] la monstruosa antigua división» i considerava que «con la sabia división del territorio español, vamos a sentir más palpablemente las incalculables ventajas del pacto grandioso que hemos jurado» (p. 65).

Després d'estudiar els catalans *verds*, Arnabat analitza els catalans *blancs* i, lògicament, dedica un capítol a l'Església

catòlica. Una Església que —per molt que comptés amb alguns capellans i frares liberals— era una institució que sustentava el seu poder i la seva riquesa en l'absolutisme i el feudalisme i que, per això, fou contrarevolucionària a tot Europa, començant pel rei absolut dels Estats Pontificis, Pius VII, i continuant per l'arquebisbe de Tarragona, Jaume Creus, membre de la Regència absolutista organitzada a la Seu d'Urgell el 1822. No és estrany que —com recull Arnabat d'una obra de 1820— els reusencs liberals es vanagloriejaven que «no hay otra población en España que a proporción de habitantes haya tenido menos clero» (p. 139). Però, per completar el bloc dels *blancs* es troba a faltar un capítol sobre la noblesa local, l'altre baluard de la contrarevolució.

Com que no podia ser d'una altra manera, un dels apartats fonamentals de *Verds i blancs* és el seu enfrontament armat, quan les partides realistes contrarevolucionàries començaren a recórrer el Baix Camp a final de 1821. Un apartat en el qual Arnabat també ens proporciona documentació abundant que desmunta velles i tòpiques visions. Així, en les seves proclames, els realistes —futurs carlistes—, a més de criticar els mites liberals, defensaven clarament el tron absolut dels borbons: «Quan Riego se levanta/Amb ses males intencions/Fou per acabar al trono/I la casa dels Borbons» (p. 180). Segons els liberals catalans, els catalans *blancs* organitzaven les partides «reclutando a 2 pesetas diarias que dicen pagan los frailes de Poble» (p. 186), tot i que la contrarevolució —com assenyalava la diputació de

Tarragona— no havia nascut a la província: «sabido es [...] que en esta provincia y en las restantes de Cataluña ha habido emisarios, hijos de la [?] para llevar al cabo sus depravados intentos, todos a una han partido de un centro en donde han recibido sus planes e instrucciones par hacer desaparecer las libertades de la nación española» (p. 208).

El juliol de 1822, els reialistes van començar a estrènyer el setge de Reus, cosa que va obligar l'Ajuntament a emetre un ban en el qual assegurava que «lo ajuntamiento espera del conegut patriotisme y decisió de tots los verins [sic] de aquest poble a favor del Sistema Constitucional que en cas de intentar los facciosos atacar a esta vila procuraran rivalisar-se entre si en concurrir a la sua defensa», encara que, per si de cas, també advertia que «tota persona que auxilie als facciosos de qualsevol manera que sia serà tractada militarment y sufrirá irremisiblemente la pena de mort» (p. 219). No hauria calgut, perquè quan a final d'aquell mes de juliol els catalans *blancs* van atacar la ciutat foren derrotats per la feroç resistència dels veïns *verds*. I el mateix tornaria a succeir a final de setembre. El llibre acaba amb l'entrada a Espanya i a Catalunya l'abril de 1823 de l'exèrcit dels Cent Mil Fills de Sant Lluís enviat per la Santa Aliança contrarevolucionària europea contra el règim liberal espanyol. Malgrat la traïció, el mes d'agost, del comandant general de Tarragona, Manso, Reus no es va rendir fins a final d'octubre de 1823.

En definitiva, *Verds i blancs* d'Arnat és un llibre no només per als interes-

sats en la història local de Reus i de la seva comarca, sinó també, i sobretot, per a aquells que desitgin aprofundir en el coneixement del Trienni Liberal a Espanya i a Catalunya, un període que, com afirma Pere Anguera en el pròleg, s'ha de definir com «la primera experiència democràtica a Espanya» (p. 11). Espero que *Verds i blancs* contribueixi al fet que la revolució liberal espanyola, per la qual lluitaren, anaren a la presó o a l'exili i van morir tants catalans, acabi finalment per rebre a Catalunya les benediccions de la «història oficial».

RAMÓN DEL RÍO ALDAZ

CASALS BERGÉS, Quintí (2002). *Polítics de Lleida: El poder local i les seves mutacions a través del temps (1716-1868)*. Lleida: Edicions de la Universitat de Lleida. 318 p.

PONS I ALTÉS, Josep Maria (2002). *Moderats i progressistes a la Lleida del segle XIX (1843-1868)*. Lleida: Pagès editors. 430 p.

Aquests dos llibres permeten una aproximació molt acurada a la vida política i als polítics de la ciutat de Lleida al segle XIX, fins a la Revolució de 1868. Dos llibres diferents, però complementaris. El de Quintí Casals aporta una informació abundant sobre els polítics lleidatans que ens permet de fer una radiografia social i política de llarga durada, i per tant observar-ne els canvis i continuïtats. Per la seva part, Josep Maria Pons analitza en detall la vida polí-